

624
41

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ атындағы
ҚАРАҒАНДЫ ЗАҢ ИНСТИТУТЫ

Азаматтық-құқықтық пәндер кафедрасы

ОТБАСЫ ҚҰҚЫҒЫ
пәнінен
АТА – АНАЛАР МЕН БАЛАЛАР АРАСЫНДАҒЫ ЖЕКЕ
ЖӘНЕ МҮЛІКТІК ҚАТЫНАСТАР
атты тақырыпқа дайындалған
ҚОР ДӘРІСІ

Дайындаған: Қарабеков Қ.Ө.

Кафедра отырысында талқыланып, мақұлданды

№ 13 хаттама. « 20 » 02 _____ 2006 ж.

ҚАРАҒАНДЫ – 2006

ЖОСПАРЫ:

1. АТА-АНАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІНІҢ ПАЙДА БОЛУ НЕГІЗДЕРІ.
2. АТА-АНАЛАРДЫҢ ЖӘНЕ БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ.
3. АТА-АНАЛАРДЫ ҚҰҚЫҚТАРЫНАН АЙЫРУ НЕМЕСЕ ОЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ШЕКТЕУ. АТА-АНА ҚҰҚЫҚТАРЫНА НЕМҚҰРАЙЛЫ ҚАРАЙТЫН АДАМДАРДЫ АНЫҚТАУДАҒЫ ПО-н ҚЫЗМЕТІ

Занет Федор.
Отчий дом : Ст.
В. Чудин
//Кодры. — 1986.
Содерж.: Человеку
вне в отчий дом.

№ 119950
70 № 3175
ВКП 31.10.86
Изд-во «Кипта»

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Антокольская М. В. Лекция по семейному праву. – М. 1995
2. Антокольская М.В. Семейное право. – М. Юрист – 1997
3. Беспалова А.И. Семейное право. – Алма-ата - 1984
4. Королев Ю.А. Супруги, родители, дети. – М., 1995г.
5. Нечаев А.М. Брак, семья, закон. – М., 1982
6. Нечаев А.М. Семейное право. – М., 1998
7. Мороз П. В. Рассмотрение судами дел о лишении родительских прав.
8. Чербанов К.К. Установление отцовства и прекращение родительских прав. – Саратов, 1972
9. Ершова Н.М. Имущественные отношения в семье. – М. Наука, 1979
10. Харишова А.М. Основные положения права. – Уфа – 1992

НОРМАТИВТІК АКТІЛЕР:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы, 1995 жылы қабылданған, 2004 жылғы баспасы бойынша
2. ҚР «Неке және отбасы туралы» 1998ж 17 желтоқсандағы Заңы// Егемен Қазақстан 1998 24 желтоқсан.
3. ҚР «Қазақстан Республикасындағы бала құқықтары туралы» 08.08.2002ж Заңы // Егемен Қазақстан.
4. ҚР Президентінің «Ұлты қазақ азаматтардың тегі мен әкесінің атын жазуға байланысты мәселелерді шешу тәртібі туралы» 02.04.1996ж Жарлығы //ҚР ПҰАЖ 1996 №14.

1. АТА – АНАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІНІҢ ПАЙДА БОЛУ НЕГІЗДЕРІ

Ата – ана мен баланың арасындағы құқықтық қатынастың пайда болуының заңдық негізі – баланың ата – анадан шығу тегі болып табылады. Әлемде ата – аналар қарым – қатынасы тек қана биологиялық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік құбылыс ретінде қарастырылатын теория қалыптасқан және де әлеуметтік әкелік немесе ана болу концепциялары пайда болған.

Ата – аналардың құқықтық қатынастарының пайда болуы ҚР «Неке және отбасы туралы» заңының 45-бабы бойынша балалардың заңмен белгіленген тәртіппен куәландырылған тегіне негізделеді.

Әкелікті анықтауды тіркеу АХАЖ органдарында жүргізіледі. Бір – бірімен некеде тұратын ата – аналардың баласының шығу тегі ата – аналардың некесі туралы жазумен куәландырылады.

ҚР «Неке және отбасы туралы» заңының 46-бабының 4-тармағы бойынша баланың анасымен некеде тұрмайтын адамның әке болуы баланың әкесі мен анасының АХАЖ органына бірлесіп арыз беру жолымен жүргізіледі.

ҚР «Неке және отбасы туралы» заңының 47-бабы бойынша бір-бірімен некеде тұрмайтын ата- аналардан бала туған жағдайда және ата – ананың бірлескен арызы немесе бала әкесінің арызы болмаған кезде баланың нақты адамнан туу тегі ата-аналарының біреуінің, бала қорғаншысының (қамқоршысының) арызы бойынша немесе баланы асырап отырған адамның арызы бойынша, сондай – ақ баланың кәмелетке толғаннан кейінгі өз арызы бойынша сот тәртібімен белгіленеді.

ҚР «Неке және отбасы туралы» заңының 178-бабы бойынша әке болуды анықтауды тіркеу ата – ананың біреуі тұратын жер бойынша АХАЖ органдарында, ал сот шешімі бойынша әкелікті анықтау барысында сол шешім шығарған жердегі АХАЖ органдарында жүргізіледі.

Кәмелет жасқа толған адамдарға қатысты әкелікті анықтауды тіркеу туралы өтініш, оның келісімімен ғана рұқсат етіледі, ал егер ол әрекет қабілетсіз болса, оның қорғаншысының немесе қамқоршысының келісімімен жол беріледі. Мұндай жағдайларда ата – аналардың өтініштеріне міндетті түрде кәмелетке толған адамның немесе оның қорғаншысының жазбаша келісімі қосылуы қажет.

Әкелікті анықтауды тіркеу туралы өтініш ҚР Әділет министрлігінің бекіткен нысанға сай болу керек. Мұндай нысан болмаған жағдайда өтініште осы нысанда көрсетілген барлық мәліметтер болуы тиіс.

Өтініш түскен күні өтініштерді тіркейтін арнайы журналда тіркелуі қажет.

Әкелікті анықтауды тіркеу, баланың әкесінің некеде болуына байланысты емес. Сондықтан ерінің келісімі әкелікті анықтауды тіркеуге қажет емес.

АХАЖ органдары, егер баланың туу туралы актісінде әкесі көрсетілген болатын болса, мұндай өтінішті қабылдай алмайды. Мұндай жағдайда әкелікті анықтауды тіркеу туралы өтініш түскен болса, АХАЖ органдары баланың тууы туралы актілерді, яғни әкесі туралы мәліметтерді тексеруге міндетті.

Мұндай тексеріс мынадай жағдайларда міндетті түрде жүргізіледі¹:

а) егер әкелікті анықталушы баланың шешесі тіркелген некеде тұратын болса;

ә) егер баланың анасы тіркелген некеде тұрмаса, ал баланың тууы туралы куәлігінде анасының фамилиясына сәйкес келмейтін әкесінің фамилиясы көрсетілген жағдайда.

Егер туу туралы басқа АХАЖ органдарында тіркелсе, оның көшірмесі АХАЖ органымен бір айдың ішінде сұратылуы тиіс. Мұндай жағдайда өтініш журналда түскен күні әдеттегі тәртіппен тіркеледі, ал әкелікті анықтау тууы туралы жазу актісінің көшірмесін алған уақыттан басталады. Сонымен қатар тууы туралы жазба актісінің көшірмесін сұратқандығы жөнінде өтініш берушілерді хабарландырады және оны белгілі бір алу уақытын есептей отырып, әкелікті анықтауды тіркеу күнін белгілейді.

Егер баланың тууы туралы жазба актілерінде баланың әкесі ретінде өтініш берушінің жұбайы немесе басқа адам көрсетілсе (ҚР «Неке және отбасы туралы» заңының 49-бап 3-тармағында көрсетілген жағдайларды қоспағанда), әкелікті анықтауды тіркеуден, баланың тууы туралы жазба актілерінен әкелік туралы мәліметтерді алып тастау бойынша соттың шешімінсіз, бас тартылады.

Сот шешімімен психикалық ауруы немесе ақыл – ес кемістігі бойынша әрекет қабілетсіз деп танылған адамның, сонымен қатар оның қорғаншысының өтініші бойынша әкелікті анықтауға жол берілмейді.

---

¹ Антокольская М.В. Семейное право. – М. Юрист – 1997. ст. 185-187.

Тууды және әкелікті анықтауды бір мезгілде тіркеу кезінде міндетті түрде тууы туралы және әкелікті анықтау туралы жазба актісінде қалыптасады. Сонымен бірге тууы туралы жазба актісінде баланың фамилиясы анасының фамилиясы бойынша көрсетіледі, ал оның әкесінің аты және әкесі туралы мәліметтер ата –аналардың әкелікті анықтау туралы бірлескен өтініші бойынша жазылады. Егер де ата – аналар (әкесі) балаға әкесінің фамилиясын бергісі келетін болса, бұл әкелікті анықтау туралы актінің негізінде өзгертіледі.

2. АТА – АНАЛАРДЫҢ ЖӘНЕ БАЛАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Баланың дүниеге келуі ата-аналар мен оның арасында құқықтық қатынастардың пайда болуына әкеліп соқтырады. «Ата-аналардың құқықтары мен міндеттері» деген жалпы түсінік ата-аналарға отбасы қатынастарының субъектісі ретінде тиесілі болатын белгілі бір мүліктік және мүліктік емес құқықтар мен міндеттердің топтарын біріктіреді.

В.А.Рясенцевтің пікірі бойынша ата-аналар құқықтарының арнайы белгілері бар¹:

Біріншіден, олар қысқа мерзімді сипатта болады, өйткені ата-аналарға тек қана балалар кәмелетке толғанға дейін тиісті болады.

Екіншіден, бұл құқықтық қарым – қатынастарда ата-аналар мен балалардың мүдделері бірігеді. Балалар заңмен қорғалуға ие болады.

Заң бойынша ата-аналар өздерінің балаларына қатысты тең құқықтарға ие болып, тең міндеттер атқарады. Бұл құқықтардың көлемі балалардың заңды некеде туылғанына немесе туылмағанына, әкелігі ерікті немесе сот тәртібімен анықталғанына байланысты емес. Сонымен қатар ата-аналардың баламен бірге тұруына немесе тұрмауына байланысты болмайды. Егер ата-аналар бөлек тұратын болса, баланың кіммен тұратыны олардың арасындағы келісім бойынша анықталады.

Егер ата-аналар өзара келісімге келе алмаса, онда кәмелетке толмаған балалардың кіммен тұратыны сотпен анықталады.

---

¹ Қараңыз: Советское семейное право // Под.ред. В.А.Рясенцова. – М., 1982. – С. 141.

Сот мұндай жағдайда баланың пікірін ескереді. Қажеттілік туындаған жағдайда қорғаншы және қамқоршы органдар ата-аналардың әрқайсысының өмір сүру жағдайларын тексереді. Материалдық жағдайларымен қатар, баланың ата-аналарының әрқайсысымен арасындағы қарым – қатынасы, баланың ата-аналарымен, ағаларымен және апаларымен, атасы мен әжесіне бауыр басқандығы ескеріледі. Ата-аналардың әрқайсысының жеке және моральдық қасиеттеріне де көп көңіл бөлінеді. Ата-ананың табысының көлемі анықтаушы болып табылмайды, өйткені баланың екінші ата-анадан өтемақы алу құқығы сақталады. Сонымен қатар ата-аналардың отбасы жағдайы да шешуші фактор болып табылуы мүмкін.

Баланы ата-аналардың біреуіне беру кезіндегі мәселелерді шешу барысында заң бойынша олардың бір – бірінен басымдығы болмайды.

Жоғарыда көрсетілген жағдайларға анализ жасағаннан кейін сот баланы ата – аналардың біреуіне беру туралы шешім шығарады. Бірақ екінші ата – ана өзінің құқықтарын сақтап қалады. Баладан бөлек тұратын ата – ананың баламен араласуына, оның тәрбиесіне қатысуға және баланың білім алуы бойынша мәселелерді шешуге араласу құқығы бар.

Ал өз кезегінде бала қолында тұрып жатқан ата – ана мұндай баланың физикалық немесе психикалық денсаулығына, тәрбиесіне кері әсерін тигізбетін болса, екінші ата – анаға бөгет жасауға болмайды. Әрине баладан бөлек тұратын ата – ана өзінің құқықтарын толық көлемде жүзеге асыра алмайды.

Егер ата – ана бала тәрбиесі туралы өзара шешімге келе алмаған жағдайда, дау қорғаншы және қамқоршы органның қатысуымен сотта шешіледі.

Баладан бөлек тұратын ата- ананың өзінің баласы туралы тәрбие беру, емдеу және басқа мекемелерден ақпарат алуға құқығы бар. Ақпаратты беруден ата – ана тарапынан баланың өмірі мен денсаулығына қауіп болған жағдайда бас тартуы мүмкін. Тағы мұндай жағдайда дау сот арқылы шешіледі.

Кәмелетке толмаған ата – аналардың баламен бірге тұруға және оған тәрбие беру ісіне қатысуға құқығы бар. Егер бала 16 жасқа томаған азаматтардан туған болса, онда балаға қорғаншы тағайындалады да, ол баланың тәрбиесін кәмелетке томаған ата – аналар мен баланың қорғаншысы арасындағы қайшылықтар қорғаншы және қамқоршы органдар арқылы шешіледі. Кәмелетке толмаған ата – аналар өздерінің құқықтарын 16 жасқа толғаннан кейін жеке жүзеге асыра алады.

Кәмелетке томаған ата – аналарға, жасына қарамастан, жалпы негіздер бойынша аналығын немесе әкелігін даулауға немесе тануға құқық беріледі, ал 14 жасқа толғаннан кейін өздерінің балаларына қатысты әкелегін анықтауды сот тәртібімен талап етуге құқылы.

Ата – аналардың құқықтары мен міндеттерінің мазмұны

Ата – аналардың құқықтары мен міндеттерінің арасындағы ең маңыздысы – ата – аналардың балаларды тәрбиелеу құқығы болып табылады.

Бұл құқықтарды жүзеге асыру ата – аналарға міндеттер жүктейді.

Тәрбие – бұл балаларға әсер ететін ұзақ процесс. Тәрбие берудің мазмұны заңмен анықталмаған, өйткені заң тәрбие процесін толығымен қамти алмайды. Тәрбиелеуге деген құқық – ата – аналардың өз балаларының денсаулығын жақсарту, физикалық, психикалық, рухани және адамгершілік қасиеттерін қалыптастыруға бағытталған міндеттері. Бірақ тәрбие жұмыстарын жүргізудің түрін, әдістерін, жолдарын ата – аналар өздері анықтайды. Бірақ сонымен қатар «Неке және отбасы» Заңының 64 – бабы бойынша ата – аналарға шектеулер де қойылған.

Ата – аналар басқа адамдармен салыстырғанда өз балаларын тәрбиелеуде басымдықтарға ие болады. Бұл олардың бала тәрбиесіне үшінші жақтарды қатыстырмауға құқығын білдіреді.

Тәрбиелеуге құқық сонымен бірге өз балаларымен бірге тұру құқығын қосып қарастырады.

Ата – аналар өз балаларын заңсыз немесе сот шешімінсіз ұстап отырған адамдардан оларды қайтаруды талап етуге құқылы. Ал дау туған жағдайда өздерінің құқықтарын қорғау туралы сотқа шағымдануға құқықтары бар.

Баланың тәрбие алуға деген құқығының маңызды бір бөлігі болып – оның білім алу құқығы табылады. Ата – аналар балаларына орта білім алуды қамтамасыз етуге міндетті. Ата – аналардың білім алудың нысанын және білім беру мекемесін таңдауға құқылары бар, бірақ баланың ержетуіне қарай оның пікірін де ескеруге міндетті.

Ата – аналарға өз балаларының мүдделерін білдіру мен қорғау құқықтары да берілген. Бұл құқықтарды жүзеге асыруда ата – аналардан арнайы өкілеттіліктерді қажет етпейді. Олар өз балаларының барлық жеке және заңды тұлғалармен қарым – қатынасында, сонымен бірге сотта өкілі бола алады. Мұндай жағдайларда ата – аналар өз балаларының заңды өкілі ретінде әрекет етеді.

Егер қорғаншы және қамқоршы органмен ата – ана мен баланың мүдделерінің арасында қайшылықтар анықталған болса, ата – аналардың өз балаларының мүдделерін білдіруге құқықтары жоқ. Мұндай жағдайда қорғаншы және қамқоршы органдар балаға тәуелсіз өкіл тағайындайды.

Ата – аналар құқықтары мен міндеттерін тиісінше орындамау немесе орындаудан бас тарту мемлекеттің тарапынан санкция қолдануға әкеліп соғады.

3. АТА – АНАЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫНАН АЙЫРУ НЕМЕСЕ ОЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫН ШЕКТЕУ. АТА – АНА ҚҰҚЫҚТАРЫНА НЕМҚҰРАЙЛЫ ҚАРАЙТЫН АДАМДАРДЫ АНЫҚТАУДАҒЫ ПО-Н ОРНЫ.

Ата – аналарды құқықтарынан айыру.

Ата – аналарға қатысты қолданылатын тиімді шара болып – ата – аналарды (немесе біреуін) құқықтарынан айыру болып табылады.

Ата – аналардың (немесе біреуінің) ата – аналық құқықтарынан айырудың негіздері «Неке және отбасы» туралы ҚР Заңының 67 – бабында көрсетілген. Жоғарыда атап өтілген тізім ата – аналардың құқықтарынан айыруға бұлтартпайтын негіз болып табылады¹. Бұл негіздерге мыналар жатады: ата – аналардың міндеттерін орындаудан бас тарту, оның ішінде алимент төлеуден қасақана жалтару; нәрестелер үйінен өзінің баласын алудан дәлелді себептерсіз бас тарту; сонымен қатар өз баласын тәрбиелеу, емдеу және т.б. мекемелерден алудан бас тартқан жағдайларда; ата – аналар құқықтарын шектен асыра пайдалану; балаларды қатаң ұстау; оның ішінде балаларға физикалық немесе психикалық күш көрсету олардың жыныстық қолсұғылмаушылығына қастандық жасау; заңмен көрсетілген тәртіпте ата – аналар ішімдікке салынушылықпен, напакорлықпен ауруға шалдыққанда; өзінің балаларының немесе жұбайының өмірі мен денсаулығына қарсы қасақана қылмыс жасаған жағдайларда.

---

¹ Кривоносова Л.А. Лишение родительских прав //Правоведение. 1990. № 2.

Ата – аналардың құқықтарынан айыру егер сот баланың мүддесін қорғау басқа шаралармен қамтамасыз етілмейді деп санаған жағдайда қолданылады.

Ата – аналардың құқықтарынан айыру туралы талап ету құқығына екінші ата – ана, оның қорғаншысы және кәмілетке толмаған балалардың құқықтарын қорғау жөніндегі міндеттер жүктелген немесе ұйымдар ие.

Ата – аналар құқықтарынан айыру сот тәртібімен жүргізіледі. Сонымен қатар ата – ана құқығынан айыру туралы ішкі істер прокурор мен қорғаншы және қамқоршы органның қатысуымен қаралады. Сот ата – ана құқығынан айыру туралы соттың шешімі заңды күшіне енген күннен бастап үш күннің ішінде бұл шешімнің көшірмесін баланың тууын мемлекеттік тіркеу орны бойынша азаматтық хал актілерін жазу органы мен қорғаншы және қамқоршы органға жолдауға міндетті.

Ата – ана құқықтарын айыру балалар мен туыстық фактісіне негізделген барлық құқықтардан, оның ішінде одан асырауға қаражат алу, сондай – ақ балалары бар азаматтар үшін белгіленген жеңілдіктер мен мемлекеттік жәрдемақылар алу құқықтарынан айыруға әкеп соғады.

Сонымен қатар ата – ана құқықтарынан айыру ата – аналарды өз баласын асырау міндетінен босатпайды. Бұл міндет баланы асырап алған кезде ғана тоқтатылады.

Ата – ана құқықтарынан айыру, баланы ата – анасынан алып қоюмен ұласады, өйткені бұл шараның мақсаты – баланы оның дамуына қолайлы ортаға ауыстыру. Баланы басқа ата – анаға беру

мүмкін болмаған ретте немесе баланың екі ата - анасының да ата – ана құқықтарынан айырған жағдайда бала қорғаншы және қамқоршы органның қамқорлығына беріледі. Адамгершілік қағидасын негізге ала отырып заң ата – аналарға, қорғаншы және қамқоршы органның рұқсатымен кездесуге мүмкіндік береді.

Өзіне қатысты ата – ана құқықтарынан айырылған баланың тұрғын үйге деген меншік құқығы немесе оны пайдалану құқығы, сонымен қатар ата – аналармен және басқа негізделген мүліктік құқықтар, оның ішінде мұра алу құқығы да сақталып қалады.

Ата – ана құқықтарынан айырған жағдайда бұл баланы соттың шешімі шыққан күннен бастап алты ай өткенге дейін асырауға беруге болмайды.

Ата ана құқықтарын қалпына келтіру

Ата – ана құқықтарынан айыру өзгеріссіз қалатын акт емес. Ата – аналар өздерінің іс - әрекетін, өмір салтын және бала тәрбиесіне деген көзқарасын өзгерткен жағдайда олардың құқықтары қалпына келтірілуі мүмкін.

Ата – ана құқықтарын қалпына келтіру, ата – ана құқығынан айырылған ата – ананың арызы бойынша сотта каралады. Ата – ана құқықтарын қалпына келтіру туралы істер қамқоршы және қорғаншы органның және прокурордың қатысуымен қарастырылады.

Қамқоршы және қорғанушы органы ата – аналардың өздері туралы берген мәліметтердің шынайылығын тексереді.

Ата – ана құқықтарын қалпына келтіру және баланы ата – анаға қайтару, бұл баланың мүддесіне қайшы келмейтін болған жағдайда

жүзеге асырылады. Ал он жасқа толған балаға қатысты ата – ана құқықтарын қалпына келтіру оның келісімімен жүзеге асырылады. Баланың асырап алынғаны туралы шешімнің күші жойылмай, ата – ана құқықтары қалпына келтірілмейді.

Ата – ана құқықтарын қалпына келтірген жағдайда бала мен ата – ана арасындағы қарым – қатынастар толық көлемде қалыптастырылады.

Ата – ана құқықтарын шектеу.

Неке отбасы заңдары ата – ана құқықтарынан айырумен қатар ата – ана құқықтарын шектеуді де қарастырады. Ата – ана құқықтарын шектеу баланы ата – анасынан оларды құқықтарынан айырмай алып қоюды білдіреді.

Балаларға ата – аналарына бағынышты емес жағдайлар бойынша қаіуп төнетін болса, оларды ата – аналарынан алып қоюға болады. Мысалы, ата – аналардың біреуі психикалық аурумен ауыратын немесе басқа да созылмалы аурумен ауыру нәтижесінде баланы тәрбиелей алмайтын болса. Ата – аналардың құқыққа қарсы іс - әрекеттері немесе ата – аналардың кінәлі іс - әрекеттері олардың құқықтарын шектеуге, сонымен қатар ата – аналық құқықтарынан айыруға негіз болып табылады. Бірақ бұл негіздер жеткіліксіз болып табылуы мүмкін.

Ата – ана құқықтарын шектеу туралы талапты, баланың жақын туыстары, прокурор және кәмелетке томағандардың құқықтарын қорғау бойынша міндеттер жүктелген органдар қоя алады. Ата – ана

құқықтарын шектеу прокурордың және қорғаншы және қамқоршы органның қатысуына сот тәртібімен жүзеге асырылады.

Баланы ата – ана құқығынан айырмай алып қоюдың құқықтық салдары ата – ана құқығынан айыру салдарынан мүлдем басқаша. Басты айырмашылығы – бірінші жағдай бойынша тек қана ата – ана құқықтары мен міндеттері шектеледі.

Сот тәртібімен ата – аналар құқықтарын шектеуді тоқтатуға болады. Бұл туралы талапты құқығы шектелген ата – ана қоя алады. Сот ата – ана құқықтарын шектеуге негіз болған жағдайлар жойылған кезде баланы ата – анасына қайтару туралы шешім шығарады. Сот баланың мүдделерін ескере отырып талапты қанағаттандырудан бас тартуы мүмкін.

Ата – ана құқықтарын шектеудің күші жойылған жағдайда олардың барлық құқықтары қалпына келтіріледі.

Баланы оның өмірі мен денсаулығына тікелей қауіп төнген жағдайда ата – анасынан алып қою

Ата – ана құқықтарын айыру немесе шектеу созылмалы уақытты талап ететін процедура, сондықтан баланың мүддесін жылдам қорғау мүмкін емес.

Сондықтан «Неке және отбасы туралы» заңның 74 бабының нормалары баланың өмірі мен денсаулығына тікелей қауіп төндірген қорғаншы ата – ана мен басқа да тұлғалардан дереу алып қоюға мүмкіндік береді. Бұндай алып қою жергілікті атқару органының сәйкес актісінің негізінде қамқоршы және қорғаншы органдармен жүзеге асырылады. Баланы алып қойғаннан кейін қамқоршы және

қорғаншы орган шұғыл түрде прокурорға мәлімдеуі тиіс. Бала туыстарына беріледі немесе балалар мекемесіне уақытша орналастырылады. Баланы алып қою актісін шығарғаннан кейінгі жеті күннің ішінде қамқоршы және қорғаншы орган, мән – жайларды ескере отырып, сотқа баланың ата – анасын ата – аналық құқықтарын шектеуге немесе айыруға байланысты талап қоя алады.

ПО – ның қызметкерлерінің ата – аналық құқықтарын асыра пайдалатын тұлғаларды анықтаудағы ролі – учаскелік полицейлердің тікелей кәмелетке толмағандардың құқықтарына қол сұғатын әкімшілік құқық бұзушылықтарды анықтауын айтамыз.